

A közvilágítás története

A gázlámpák kora

Az 1840-es években Európa nagyvárosaiban; Párizsban, Londonban, Drezdában, Lipcseben, Bécsben mindenütt gázlaternák égtek, s a hazai sajtó is sürgette a közvilágítás korszerűsítését. Az újságo-

tek. Meg is jegyzi a *Nemzeti Újság* 1844-ben: „Pest utcái világításának bérleje aligha a haladás és a világság barátaihoz tartozik...”

Több légszesztársaság is tett ajánlatot Pest városának, a ta-

gázzal kivilágított Pest és a sötét Buda között. A budai polgárok a Duna tülso partjáról nem minden irigység nélkül nézték a pesti fényeket, de a budai városi tanács tagjai óvatosak voltak — meg akarták várni a bal parti város tapasztalatait a gázszolgáltatás, a lámpák megbízhatósága tekintetében — s csak 1862-ben kötöttek szerződést. Először csak a Lánchíd budai hídfője körül gyulladtak ki a fények, mert az egyetlen gázvezeték a hídon keresztül vezetett át Pestről, de néhány év múlva újabb gázgyár épült, a budai országúton (a Mártírok útján), s ez 1871-től Obudát is ellátta gázzal.

Kezdetben igen sok volt az üzemzavar. Az egyikről így irt a *Vasárnapi Újság* 1857. február 1-i számában: „A légszeszvilágítás három esti szünetelése a Nemzeti Színházban egy kissé zavaros estét okozott a Kúnok előadásakor múlt kedden. Még az előadás kezdete előtt elsötétül az a gyönyörű szép csillár, mely a nézőközönség feje fölött lóg, úgy, hogy le kellett ereszteni s a zárt-székes közönség kalapjai, főkötői és fejéjkei nagy közelségében gyertyás ember által újra meggyújtani. Előadás közben ismét sötétség lön, de már ekkor a színpadon a királyi termet érte a csapás, aminek az az előrelátó okos dolog lett a következése, hogy a legközelebbi jelenetkor ott lógott a mennyezetről háromgyertyás csillár, 24 égő gyertyával, melyeket azon elővígyázatból rendeltek oda, hogyha a légszesz egészen megtagadná a szolgáltatást, ne maradjon a közönség egy pillanat alatt farkasvermi sötétségben. Ámde egy szerelmes párnak a kertben kell éjjel találkozni, s vajmi mulatságos volt látni, hogy lóg a három csillár az előbbi szobamenyezetek helyett a mennyezkből lefelé... Hanem ez a kis komikum nemhogy megszözlást érdemelne, sőt inkább elismerés illeti azokat, akik a közillem érdekében oly gyorsan intézkedtek, amint hirtelenében lehetett.”

Die Pfaffen.

Kép a közvilágítás előtti időkből: papok lámpahordozó fiú kíséretében (Jost Amman rajza 1568-ból)

kat és a közvéleményt sűrűn foglalkoztatta a kérdés. „A világítás csak nem akar megfelelni a köz várokzásának — írja a *Világ* 1841. december 4-én. — Rossz a lámpák elhelyezése és nem ártana a mostaniak számát egy-egy darabban szaporítani.” Az *Athenaeum* szerint az emberek azért nem járnak színházba, mert a Nemzeti környéke „este nem túl bátorságos”.

Az utcai lámpákat Budán házilag kezelték; Pesten pedig vállalkozóval kötöttek szerződést rájuk, „nyilvános árlejtés” útján, a jelentkezők azonban a koncesszióra és a vele járó haszonra vágytak inkább, a világítással vajmi keveset törőd-

nás azonban a sikeres bemutatók ellenére sem állt kötelnek, mivel a költségek az olajlámpásokénak háromszorosára rúgtak volna.

Demeter Gyula hatalmas munkájában Kossuth Lajost is idézi, aki így irt az *Iparegyesület Hetilapjának* 1845. augusztus 5-i számában: „Jelen időben a légvilágítást némileg a városi műveltség magasságmérőjének tekinthetni, mely egyúttal azon fokot is mutatja, melyet az általános jobblet és társas comfort iránti gondoskodás bizonyos városban elért.”

Hosszas huzavonák után — a gázvilágítás bevezetését az 1848—49-i események is késleltették — 1855-ben létrejött az első tényleges, 25 évre szóló gázszződés, mely kikötötte a lámpások szerkezetét, a gázláng formáját (denevér vagy halfarok alakúnak kellett lennie) és még sok egyebet. A Trieszti Általános Osztárk Légszesz Társulat volt a vállalkozó cég, s évtizedekig e társaság tartotta kezében Pest-Buda közvilágítását. 1855. júniusában megkezdődött a pesti gázgyár építése a Lóvásár (a mai Köztársaság) tér keleti oldalán, s még ebben az évben elkészült 18 kilométer csőhálózat. Az első gázlámpák a Kerepesi utat és a gödöllői országutat (a mai Rákóczi utat), majd a Belváros és a Józsefváros egyes utcáit világították meg. Eleinte 802 nyilvános és 9184 magánláng égett Pesten. Az egykorú följegyzések szerint a pestiek büszkén állapították meg, hogy városuk belépett a világvárosok sorába.

Nagy volt a különbség a

Józsa György Gábor